

Чеботарьова А. А.,
аспірант кафедри теорії та практики
перекладу з англійської мови Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню проблем перекладу елементів англійського правового євролекту – мови законодавства Європейського Союзу. У роботі пропонується теоретичний огляд сучасних студій щодо концепту «правовий євролект» як вітчизняних, так і закордонних вчених, визначається роль англійської мови в цілому та мови нормативно-правової бази Європейського Союзу зокрема, а також особливості її перекладу. Особлива увага приділяється даним, отриманим унаслідок проведення порівняльного аналізу англійського та українського транслату Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Ключові слова: переклад, правовий євролект, термін, ЄС, терміносполуки, Угода про асоціацію.

Постановка проблеми. Проблема співвідношення змісту концептів систем права різних країн завжди була предметом зацікавлення в юридичному перекладі. Говорячи про Європейський Союз (далі – ЄС), варто зазначити, що ця організація послуговується принципом багатомовності, причому ЄС немає єдиного джерела права чи автентичного тексту того чи іншого документа. Згідно з політикою Союзу, автентичний текст документа перекладається всіма мовами країн-учасниць ЄС (наразі Союз налічує 28 країн-учасниць і 24 офіційні робочі мови). Важливо те, що і текст оригіналу, і текст перекладу мають однакову юридичну силу. З огляду на це, ЄС висуває певні вимоги до створення документації, серед яких надважливими є стислість, обмеженість і мовна тотожність, що означає, що той чи інший термін має тлумачитися буквально. Це позбавляє перекладача певної свободи прийняття рішень. Юридичний переклад вимагає неабиякої точності, перш за все на концептуальному рівні, а коли йдеться про переклад правового євролекту й поготів. Проте, чи завжди слід дотримуватися зазначених норм перекладу та тлумачити точно (чи, послуговуючись терміном перекладознавства, буквально)?

Актуальність вивчення англійського правового євролекту зумовлена нагальною потребою в аналізі перекладу Угоди про асоціацію між Україною та ЄС – документа, який ще не вивчений досконало з перекладознавчого погляду. Зважаючи на вищезазначені зауваження, **мета статті** полягає у підбитті підсумків щодо найостанніших напрацювань європейських фахівців із перекладознавства, визначенні поняття «євролект» (адже суто англійську мову в контексті євродискурсу не можна ототожнити зі стандартизованими BrE чи AmE) та виокремленні особливостей, збігів, хибних тлумачень термінологічних словосполучень у перекладі, а коли такі хибні виявляються – запропонованні власного варіанту перекладу.

Гіпотеза дослідження полягає у припущенні, що правовий євролект має розглядатися як прогресуючий елемент сучасної правничої мови ЄС, головною особливістю якої в процесі пе-

рекладу є принцип KISS (keep it short and simple – «роби коротше і простіше» [10]). Хоча коротше не завжди означає краще, оскільки кінцевою метою перекладу документів ЄС як підтипу юридичного перекладу має бути його адекватність. Її можливо досягти лише за об'єктивних умов використання всієї допоміжної літератури ЄС, а також паралельних текстів документації ЄС, укладених основними мовами.

Об'єктом дослідження є власне термінологічні й інші лексичні елементи правового євролекту та їх переклади, а **предметом дослідження** виступають труднощі перекладу правового євролекту як фахової мови ЄС, зокрема, жаргонізмів, аббревіатур тощо, а також тих термінів, що мають тенденцію змінювати значення залежно від контексту їхнього вжитку в межах Європейського права.

Матеріалом дослідження слугують офіційні версії англійського, німецькомовного, французькомовного, польськомовного та українськомовного текстів Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (1–4 Глави Угоди) та її неофіційні українські і російські версії, а також широке розмаїття довідникової та лексикографічної літератури, зокрема спеціально розроблений ЄС онлайн-словник з термінології AGROVOC [14] та централізований термінологічний онлайн-словник для мов нових країн-учасниць ЄС Eurotermbank [15], офіційний веб-сайт законодавства та інших публічних документів ЄС (Офіційний вісник ЄС) EurLex [1; 3; 4; 20; 31], офіційний веб-сайт підрозділу Європейського парламенту з координування термінології TermCoord (The Terminology Coordination Unit) [19], що допомагає перекладачам в їхній роботі та сприяє термінологічному дослідженню та управлінню термінологією в підрозділах перекладу; та словники Abbey Lingvo 12 [28], Cambridge Dictionary [6], Reverso Context [25], Словник української мови в 11 томах [29].

У роботі, з огляду на широту проблематики, використовується кілька методів аналізу, зокрема власне перекладознавчих та юридико-лінгвістично-перекладознавчих, як-от: описовий і порівняльний методи, метод зіставлення текстових структур, герменевтичний метод, трансформаційний аналіз, тезаурусний аналіз, лексико-перекладознавчий аналіз, юридико-лінгвістичний аналіз, концептуальний аналіз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зближення правничих і гуманітарних наук спричинило збільшення кількості міждисциплінарних розвідок. За два десятиліття з'явилась достатня кількість як зарубіжних (Л. Біель [5], Е. Вагнер [18], А. Кавоскі [7], М. Кронін [8], К. Коскінен [12], М. Модіано [13], М. Снел-Горнбі [2], В. Сосоні [17], Р. Штольце [16]), так і вітчизняних (Д. Касяненко [24], С. Сасенко [27], О. Чердиченко [29]) розвідок, присвячених вивченню поняття «євролект» як фахової мови документації ЄС, його місця в науковій площині та аспектів його перекладу. Проте визначення правового євро-

лекту та його відтворення у перекладі українською мовою досі потребує опрацювання, зважаючи на динамічну сутність цього терміна та постійні зміни як у суспільно-політичному і повсякденному житті ЄС та України, так і в перекладознавчій царині європейського наукового надбання.

Виклад основного матеріалу. Нещодавня подія стосовно ЄС, а саме вихід Великобританії зі складу організації, або Brexit, наробила багато галасу та здійняла побоювання не лише в пересічній людини, але і в наукових колах щодо перспектив вживання англійської мови у документації ЄС – однієї з чи не найосновніших мов ЄС. Почали з'являтися вагання та прогнози щодо того, чи залишиться англійська мова робочою мовою ЄС і якщо ні, то яка мова зможе її замінити. Звернувшись із таким питанням до Голови представництва ЄС в Україні Х'юга Мінгареллі, що проводив зустріч 4 грудня 2017 року в КНУ ім. Тараса Шевченка, ми отримали цікаву відповідь. Він знайшов це питання доволі цікавим та водночас складним. Як він зауважив, логічно припустивши, що значення англійської мови як такої повинно зменшитися через вихід Сполученого Королівства зі складу ЄС, хоча поки важко визначити мову, яка змогла б замінити англійську. Німецькою мовою, як і французькою, до прикладу, володіють не так багато людей. Те ж саме можна сказати й про іспанську мову, скоріше притаманну Латинській Америці чи США, але аж ніяк не ЄС.

Погоджуємося ми із ще однією схожою думкою доктора філологічних наук у галузі інституційного перекладу та викладача в Бірмінгемському університеті А. Кавоскі, яка слушно підкреслює, що перевага англійської мови легко зрозуміла. Це одна з найпоширеніших мов не тільки в ЄС, але і в усьому світі. Велика увага надається англійській мові в нових країнах-учасниках ЄС, оскільки більшість перекладачів і національних представників влади володіє англійською як першою іноземною мовою. Подібним чином всі країни-претенденти на вступ до ЄС вже зробили усвідомлений вибір використовувати англійську як вихідну мову в процесі перекладу законодавства ЄС національними мовами, а також в інших видах комунікації з представниками ЄС [7, с. 63].

Не менш важливим з огляду на вищезазначений статус англійської мови в межах інституцій ЄС є й той факт, що йдеться не зовсім про Queens English, або чисто англійську королівську мову. Акти законодавства ЄС складаються групою фахівців, які, як правило, не є носіями робочих мов ЄС [21, с. 70], або що ще гірше, – спільними зусиллями в комітетах, робочих групах або в командах [12, с. 59], які, у свою чергу, складаються з носіїв різних мов, що мають різне етнокультурне походження. Ось чому замість того, щоб бути продуктами індивідуальної творчості, тексти ЄС є швидше продуктами багатомовних та багатокультурних переговорів [17, с. 82]. Як зауважують деякі знані науковці, це збільшує гібридність мови ЄС [5, с. 69; 16, с. 194]. Доречно у цьому контексті зауваження науковця з культури, перекладу та ірландської мови, професора кафедри гуманітарних та соціальних наук в університеті Дубліна М. Кроніна, який підкреслює, що зростаюча кількість носіїв мови збільшує перекладацькі негативні наслідки для євроанглійської мови (або євролекту), а отже, й для перекладів офіційними мовами [8, с. 41].

Зрозуміло, що англійську мову в контексті євродискурсу не можна ототожнювати зі стандартизованими BrE чи AmE. Мова ЄС стала відомою під назвою «євролект» – поняття, що зацікавило вже багатьох учених. Загально кажучи, дефініція

правового євролекту розділила науковців на два табори: ті, хто надають євролекту негативного забарвлення і ті, хто вбачають у ньому прогресуючий елемент сучасної правничої мови ЄС. До лав «першого табору» належать, зокрема, Є. Вагнер [21] і М. Снел-Горнбі [2]. Повертаючись до певної гібридності англійської мови в контексті ЄС, слід зазначити, зокрема, думку британсько-австрійського перекладознавця М. Снел-Горнбі про те, що міжнародна англійська мова – це штучно створена мова, яка перебуває у «вільному плаванні» і практично збилася зі шляху своєї культурної ідентичності, самобутніх ідіом і прихованих тлумачень. Така англійська перетворилася на стандартизований вид мови для наддержавного спілкування – «євромову» нашого багатомовного континенту [2, с. 109].

Перекладач в Європейській комісії з 30-річним досвідом Е. Вагнер з цього приводу зауважує про певні труднощі перекладу правового євролекту, або, говорячи її терміном, євромови або євроговірки (Eurogreek). Перекладаючи тексти, які містять юридичні поняття, рекомендовані до використання на європейському рівні, буде неправильно перекласти той чи інший термін ЄС «правильним» специфічним терміном національного законодавства, навіть якщо існує його точний відповідник. Вона наводить приклад із своєї роботи [21, с. 63] і говорить, що коли переклади перевіряються та переписуються керівниками департаментів та юристами-лінгвістами інституцій ЄС, національна термінологія може бути замінена «ненависною» євроговіркою. Як це пояснюють юристи ЄС, використання правильного, проте національно притаманного терміну неминуче призводить до плутанини; бажаним є наднаціональний термін, що не має прямого, тотожного з національним законодавством значення [21, с. 64].

Р. Штольце зазначає, що європейський закон є наднаціональним законом, створеним для розвитку ЄС. Він має тенденцію об'єднувати регіональні національні закони. Aquis communautaire, або законодавство ЄС діє для всіх країн-учасниць ЄС. Дослідник вбачає в новій терміносистемі ЄС наднаціональну правову концепцію і наголошує на тому, що юридична еквівалентність перекладу правової документації ЄС має першочерговий характер [18, с. 60].

Інший науковець, викладач з Євльського інституту у Швеції М. Модіано, досліджує правовий євролект, використовуючи поняття євроанглійської мови (Euro-English), найхарактернішою рисою якої є її лексичний узус. Дослідник говорить про те, що євроанглійська мова розвивається своїм власним шляхом, і цей розвиток демонструється такими прикладами: слово “eventual” (в пер. з англ. «випадковий», «кінцевий») зараз є синонімом до слова “possible” або “possibly” (в пер. з англ. «можливий»); “conditionality” («обумовленість») означає “conditions”, тобто «умови»; слово “semester” використовується для позначення «проміжок часу в 6 місяців». Такі зміни в лінгвістично-концептуальному апараті фахової мови ЄС, на думку автора, можуть означати майбутнє для євроанглійської мови [13, с. 322].

Проте науковці здебільшого менш категоричні стосовно правового євролекту. Відповідно до визначення, яке наводить Д. Касяненко, під поняттям правовий євролект слід розуміти фахову мову європейського права, яку презентують юридичні тексти ЄС [24, с. 98]. Інший український науковець та перекладач при Раді Європи С. Саєнко говорить про євролект як про виникнення нового мовного регістру (діапазону), притаманного офіційним мовам міжнародного спілкування, перш за все англійській та французькій. [27, с. 357м–358].

Проте більшість науковців сходиться на тому, що євролект – це підсистема в системі національної мови, порівняна з мовою для спеціальних цілей, яка обслуговує офіційне спілкування у сферах, пов'язаних з існуванням Євросоюзу. Ця підмова має притаманну їй лексику, фразеологію, систему скорочень тощо. Нею послуговуються, зокрема, політики, економісти, юристи та журналісти. Як будь-який інший феномен у демократичному суспільстві, вона не може бути закритою для критики [32, с. 401].

Щоб комплексно дослідити термінологічно-концептуальний апарат законодавства ЄС на предмет перекладацьких помилок, варто провести його синхронно-порівняльний аналіз. Для цього нами була обрана Угода про асоціацію між Україною та ЄС (далі – Угода) [31].

Спочатку розглянемо випадок повного збігу та адекватного перекладу: Art. 5, para. 1. “*The Parties shall hold regular political dialogue meetings at Summit level*” [3], що в перекладі «*Сторони проводять регулярні засідання в рамках політичного діалогу на рівні самітів*» [31].

Двокомпонентний іменниковий кластер (“*regular political dialogue meetings*”) перекладений іменниково-прийменниковим словосполученням за допомогою трансформації перестановки означального та означуваного компонентів та додавання. Термін “*at Summit level*” перекладається українською безпосереднім відповідником, при цьому іменник (тобто, “*Summit*”) перекладається відповідником у множині, що не суперечить правилам перекладу наукових термінів [23, с. 387]. Трансформації, таким чином, вжиті відповідно до різних узусних традицій двох мов, що розглядаються в рамках цієї роботи.

Проте Угода справді має розбіжності в перекладі, що можна побачити в нижченаведеному фрагменті:

Art. 10 para. 2. <i>Cooperation in this field shall be based on modalities and arrangements between the EU and Ukraine on consultation and cooperation on crisis management</i> [3].	П. 2 ст. 10. <i>Співробітництво у цій сфері ґрунтується на умовах і домовленостях між Україною та ЄС за результатами як консультацій, так і співробітництва з питань антикризового управління</i> [31].
--	---

У словнику єврожаргонів, термін-жаргон євролекту “*modalities*” означає “*the practical way of implementing something that has been decided*” та має такі синонімічні відповідники, як “*arrangements*”, “*terms of / procedure / detailed rules / implementation*”, “*the details of or rules for implementation*” [9]. Як бачимо, “*modalities*” і “*arrangement*” – поняття майже тожні, фактично, це термінологічні дублети, і тому було б краще поєднати їх у перекладі під одним термінологічним відповідником «*на домовленостях*».

Поряд із цим є й інше пояснення фахівців щодо цього двозначного євротерміну. Проблема в тому, що він є не англійським – принаймні не з таким значенням, з якими він використовується в текстах ЄС. Корпус документів Eur-Lex містить понад дві тисячі випадків, у яких лексема “*modality*” означає «*процедура*», але це аж ніяк не означає, що воно справді несе значення «*процедура*». В англійській мові це рідкісне і досить спеціалізоване слово (лише приблизно 50 випадків використання в Британському національному корпусі), основне значення якого стосуються граматики, філософії, медицини та фізіології. У документації ЄС термін “*modalities*” у значенні “*procedure*” («*порядок проведення*», «*процес проведення*», «*процедура*», «*спосіб*») можна зустріти понад 2000 разів і його відповідниками є “*procedure*”, “*method*”, “*mode*” [11, с. 42].

Переклад цієї статті Угоди видається невдалим через нецільне використання трансформації додавання фрази «*за результатами*». Спираючись на загальноприйняті рекомендації щодо перекладу документації ЄС та лексико-граматичні вимоги до текстів ЄС, пропонуємо переклад, максимально наближений до оригіналу: «*Співробітництво у цій сфері ґрунтується на домовленостях між Україною та ЄС щодо проведення консультацій і співробітництва з питань антикризового управління*».

Іншим прикладом кричущих помилок у перекладі є наступне речення:

Article 12. <i>The Parties shall develop further cooperation on disarmament, including in the reduction of their stockpiles of redundant small arms and light weapons, as well as dealing with the impact on the population and on the environment of abandoned and unexploded ordnance as referred to in Chapter 6 (Environment) of Title V of this Agreement</i> [3].	Стаття 12. <i>Сторони розвивають подальше співробітництво з роззброєння, зокрема зменшення надмірних запасів стрілецької і легкої зброї, а також, відповідно до Глави 6 («Навколишнє середовище») Розділу V цієї Угоди, подолання наслідків покинутих боєприпасів, що не вибухнули, для цивільного населення та навколишнього природного середовища</i> [31].
---	---

У цьому випадку спостерігаємо невдалий варіант перекладу другої частини цього речення, через що його смисл здається доволі незрозумілим. Розглянемо проблеми перекладу цього фрагменту по черзі. Речення оригіналу задовге, тому перш за все варто було б розділити його на два речення, однак суворі правила ЄС щодо інституційного перекладу тут можуть стати на заваді. Як зазначає А. Кавоскі (посилаючись у своїй роботі на посібник “*Legislative Drafting: A Commission Manual*” («Законопроекткування: посібник Комісії ЄС», 1996)), йдеться про доволі складне та вимогливе правило для перекладача – зберегти одну й ту саму структуру речення в транслятах всіма мовами. Це часто означає, що перекладач не може розбити задовге речення на два, навіть якщо це покращить якість перекладу, оскільки синтаксис у різних мовах різний. Єдине, що перекладачеві залишається можливим вчинити, так це використати крапку з комп’ютера [7, с. 67].

Логічно припустити, що поділ речення неправильний і через те, що така перекладацька трансформація потребує додаткового місця в україномовному перекладі (в оригіналі маємо 54 слова, а в українському варіанті 40 слів). Тим не менш, варто компенсувати трансформацію перестановки шляхом скорочення/об’єднання україномовних варіантів перекладу деяких лексем, що, своєю чергою, уможливить виправити неточності передачі терміносполук Угоди і все ж таки покращить якість перекладу.

Першим перекладацьким камінцем спотикання в цьому фрагменті є ідіоматичний вираз “*to deal with the impact on*”. Згідно зі словником Abbey Lingvo 12 [28], прямим відповідником слова “*impact*” є «*вплив, дія*», проте в українському трансляті маємо «*подолання наслідків*». В онлайн-словнику Cambridge Dictionary [6], дієслово “*to deal*” означає “*to take action in order to achieve something or in order to solve a problem*”. На нашу думку, тут у перекладі слід застосувати трансформації контекстуального розвитку та додавання з метою забезпечення еквівалентності, стислості і точності на найвищому рівні: «*вирішення питань шкідливого впливу від*».

Дієприкметник минулого часу в атрибутивній функції перекладено за допомогою означального підрядного речення «*що*»

(«*боєприпасів, що не вибухнули*»). Ця трансформація виправдується граматику і правилами передачі англійських дієприкметників українською мовою, і водночас не виправдується контекстом і спрямуванням тексту, у якому вимога щодо вживання у перекладі якомога лаконічнішого та стислішого варіанту має першочергове значення. Крім того, таке перекладацьке рішення обтяжує текст Угоди тим, що його важко сприймати через що втрачається суть речення. До того ж такий варіант відрізняється від англійського трансляту. Так, термін “*abandoned and unexploded ordnance*” варто було б перекласти буквально, а саме як «*покинуті та нерозірвані боєприпаси*».

Щоб переконатися у правильності запропонованого рішення і в тому, що термін «нерозірваний» не є калькою російського терміну «неразорвавшийся», слід зазирнути в Російсько-український словник військової термінології, де цей термін має такі українські варіанти перекладу: «нерозірваний», «що не розірвався», а терміносполука «неразорвавшийся снаряд» перекладається як «нерозірваний гар матень» або «гарматень, що не розірвався» [26, с. 102].

Останньою неточністю цього речення є переклад терміна “*environment*”, що має сталий відповідник «*навколишнє середовище*». В Угоді перекладачі вдалися до смислового розвитку, додавши до прийнятого варіанту перекладу слово «*природне*» («*навколишнього природного середовища*»), хоча існує напрочуд гарний відповідник «*довкілля*», яким тлумачі несправедливо нехтують. Що стосується цього терміна в назві Глави 6 Угоди, то тут змінювати його варіант перекладу не слід, оскільки він повторюється у корпусній базі даних перекладів законодавства ЄС.

З огляду на вищезгадані огріхи, пропонуємо такий варіант: *Сторони розвивають подальше співробітництво з питань роззброєння, зокрема зменшення надмірних запасів стрілецької і легкої зброї; відповідно до Глави 6 («Навколишнє середовище») Розділу V цієї Угоди, сторони дедалі співробітничать щодо вирішення питань шкідливого впливу від покинутих і нерозірваних боєприпасів на населення і довкілля* (Тут маємо 42 слова).

Наступним прикладом неточності перекладу і, як наслідок, спотворення змісту речення є тлумачення терміносполуки у ст. 14 Угоди “*reinforcement of institutions at all levels in the areas of administration in general and law enforcement and the administration of justice in particular*”. У перекладі вона відтворення так: «*укріплення інституцій усіх рівнів у сфері управління загалом та правоохоронних і судових органів зокрема*». Така банальна помилка призводить до хибного тлумачення, бо тут мається на увазі укріплення саме інституцій ЄС **на всіх рівнях** (як-от у галузі управління, правоохоронних органів тощо), а не всілякі інституції ЄС.

Якщо звернутися до неофіційного російськомовного перекладу Угоди, то можна побачити, що українські перекладачі послуговувались неофіційним перекладом («*...и укреплению институтов всех уровней...*» [30]), де помилки не так критичні, на відміну від документа з офіційним юридичним статусом, і де такі речі слід було б виправити.

Особливою ознакою правового євролекту є використання пар іменників, окремі з яких починаються з однієї літери і ця асиміляція наголошує на важливості того, про що йдеться в тому чи іншому фрагменті; використання асимільованих термінологічних сполук «дієслово+іменник» та дублювання дієслів, що починаються з однакової літери. Певна річ, в українській мові не завжди вдається зберегти таку асиміляцію: *stability and security* – *стабільність та безпека* [п. 2b ст. 4; ст. 11]; *to develop dialogue* – *розвиток діалогу*

[п. 2f ст. 4]; *integrity and inviolability* – *цілісність та непорушність* [п. 2 ст. 7]; *to cooperate and to contribute* – *співробітництво й робити внесок* [п. 1 ст. 11]; *data and documentation* – *дані і документація* [п. 2 ст. 76]; *independence and impartiality* – *незалежність та неупередженість* [ст. 14].

У разі незрозумілостей, що виникають під час перекладу документації, перекладачам рекомендується звертатися до паралельних текстів [5, с. 63]. Як це працює в дії, розглянемо на такому прикладі: “*the root causes of migration*” – «*причини виникнення міграції*», що тлумачі вирішують перекласти описово-контекстуально, додавши слово «*виникнення*» і при цьому прибравши прикметник “*root*”. Застосовуючи ту ж саму трансформацію смислового розвитку, можна визначити, що прикметник “*root*” маючи словниковий відповідник «*корінний, основний*», має значення «*першочерговий, первинний*». Доводить це і порівняльний аналіз німецькомовної (“*der wahren Ursachen der Migration*”, що в перекладі звучить, як «*справжні причини*» [4]), французькомовної (“*les causes profondes de la migration*” [1], тобто «*корінні, основні причини*») та польськомовної (“*podstawowym przyczynom migracji*” [20], де лексема “*podstawowy*” означає «*корінний, основний, фундаментальний*» [22, с. 420]) Угоди. Що стосується українського варіанту перекладу, то наша мова має гарний відповідник, а саме, «*першопричина*». Проте, беручи до уваги базу даних перекладених термінів та терміносполук документації ЄС, варто вжити вже існуючий варіант перекладу «*корінні причини міграції*», який зустрічається в преамбулі Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітря, що доповнює Конвенцію Організації Об’єднаних Націй проти транснаціональної злочинності (укр/рос) прийнятий резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року.

Не менш цікавим є приклад перекладу терміносполуки “*to facilitate trade in commodities*”, що в україномовному трансляті відтворено як «*сприяння здійсненню торгівлі товарами*» [п. 1 ст. 59]. Такий переклад привертає увагу через те, що дотепер терміну «*торгівля товарами*» відповідав англомовний компонент “*trade in goods*” [п. 2 ст. 57]. У контекстному онлайн-словнику Reverso Context такий термін перекладається російською як «*торговля сырьевыми товарами*» [25]; в онлайн-словнику AGROVOC термін “*commodities*” означає «*сільськогосподарська продукція*», «*сировинні товари*», «*сільськогосподарські товари*». Водночас цей термін має синонім “*products*”, ширший за значенням, аніж термін “*commodities*” [14].

Порівнюючи україномовну версію Угоди з її німецьким та французьким транслятами, бачимо, що переклад є аналогічним (фр. м. “*le commerce de produits*” [1], нім. м. “*den Handel mit Waren*” [4]), що мало б цілком виправдати перекладацьке рішення відтворити цю терміносполуку українською мовою буквально, утвердивши тим самим принцип уніфікованості правового євролекту. Проте можна наполягати на застосуванні іншого способу перекладу і запропонувати такий варіант перекладу терміносполуки “*trade in commodities*”, як «*торгівля сільськогосподарською продукцією*», адже це все ж таки вузькогалузевий термін, розуміння якого визначається в п. 24 ст. 62 Угоди трохи далі по тексті: “*“commodities” means animals and plants, or categories thereof, or specific products and other objects being moved for trade or other purposes, including those referred to in points 2 to 7 of this Article*”. Такий варіант був би прийнятнішим з огляду на контекст, бо не просто ж так укладачі англомовного тексту Угоди вживають у цьому фрагменті не термін “*goods*”,

а “*commodities*”, що, безперечно, має бути відображено у перекладі іншою мовою, якщо це можливо. А можливість тут існує і тому перекладачам варто було б нею скористатися.

Ще однією проблемою перекладу правового євролекту є відсутність уніфікованості того чи іншого терміну, що ускладнює розуміння законодавства ЄС та може викликати непорозуміння. У спробі класифікувати перекладацькі хиби перекладу термінів Угоди, ми розподілили їх на кілька груп (переклад термінів за допомогою експлікації, буквальний переклад, переклад за допомогою прямого запозичення), проте такий термін, як “*ad hoc*”, можна було віднести одразу до всіх груп. Узагалі, терміни латинського походження залишаються в Угоді не перекладеними (до прикладу, термін “*mutatis mutandis*” зустрічається незмінним в україномовному варіанті, п. 6, п. 8 ст. 44, п. 2 ст. 45 тощо; термін “*inter alia*” так само не перекладається). Те ж саме мало б бути і з терміном “*ad hoc*”. Проте у п. 3 ст. 41 Угоди зустрічаємо фрагмент “...*shall provide immediately ad hoc written notification*”, перекладом якого є «... зобов'язана **невідкладно** надати письмові повідомлення». Це речення перекладено адекватно. Аналізуючи Угоду далі, у п. 3 ст. 51 наштовхуємося на терміносполуку “*on ad hoc*”, що переклали як «*на ad hoc основі*», хоча наявний український відповідник («спеціальний») можна (і краще) було б взяти. Далі, у тексті Угоди, а саме, у ст. 74 п. 3 терміносполука “*ad hoc groups*” перекладається за допомогою трансформації модуляції та словникового відповідника: «**спеціальні групи**».

Відсутність унормованості термінів правового євролекту призводить до певних мовних казусів та непотрібної плутанини. Наприклад, в Угоді застосовується вузькогалузевий термін “*economic operator*”, що в п. 1b ст. 76 Угоди адекватно перекладено як «**економічний оператор**». Але далі в п. 1f цієї ж статті цей термін відтворюють як «*суб'єкт господарювання*», а в п. 14 ст. 86 «*суб'єкт господарської діяльності*». Проте в україномовному трансляті в п. 5 і п. 8 ст. 86 можна зустріти термін «*господарська діяльність*», що відповідає англомовному “*business*”. Ба більше, у п. 17 тієї ж статті термін “*business*” чомусь перекладається як «*суб'єкт господарської діяльності*».

Згідно з абз. 2 Р. 2 ЗУ «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 01.10.2011 № 1629-15 (чинний), «адаптація законодавства – процес приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність з *acquis communautaire*», а не навпаки. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС відбувається повільно, але впевнено, тому існує можливість, що ці хиби у подальшому виправлять.

Висновки. Отже, окресливши поняття правового англомовного євролекту та провівши порівняльний детальний аналіз перекладу Угоди, маємо такі результати: 1) текст Угоди справді має невідповідності та хиби, на які українські перекладачі мають вказати задля запобігання їхнього повторення в майбутньому; 2) звернення до паралельних транслятів Угоди (зокрема до німецькомовного та французькомовного) значно допомагає перекладачеві розібратися в термінах, знайти значення, що криється в тій чи іншій лексемі, та зробити правильний переклад; 3) ми бачимо велику перспективу в подальшому перекладознавчому вивченні теми англо-українського правового євролекту задля вдосконалення законодавства України, пришвидшення його адаптації до вимог ЄС та адекватності перекладу елементів євролекту, а також для розширення карти розуміння та вивчення правового євролекту.

Література:

1. Accord d'association entre l'Union européenne et ses États membres, d'une part, et l'Ukraine, d'autre part. URL: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0529\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0529(01)&from=EN)
2. Anderman, G.M., Rogers, M. In and Out of English: For Better, for Worse? (Series: Translating Europe). Clevedon: Multilingual Matters, 2005. 320 p.
3. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. URL: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0529\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0529(01)&from=EN)
4. Assoziierungsabkommen zwischen der Europäischen Union und ihren Mitgliedstaaten einerseits und der Ukraine andererseits. URL: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0529\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0529(01)&from=EN)
5. Biel L. Lost in the Eurofog: The textual fit of translated law. Bern: Peter Lang, 2014. 347 p.
6. Cambridge Free English Dictionary and Thesaurus. URL: <http://dictionary.cambridge.org/>
7. Cavoski A. Interaction of law and language in the EU: Challenges of Translating in Multilingual Environment. The Journal of Specialised Translation. 2017. Вип. 27. P. 58–74.
8. Cronin M. Translation in the Digital Age. New York: Routledge, 2013. 176 p.
9. EU jargon in English and some possible alternatives. URL: http://ec.europa.eu/ipg/content/tips/words-style/jargon-alternatives_en.htm
10. European Commission. How to write clearly. 2011. URL: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c2dab20c-0414-408d-87b5-dd3c6e5dd9a5/language-en>
11. Gardner J. Misused English words and expressions in EU publications. 2016. URL: https://www.eca.europa.eu/Other%20publications/EN_TERMINOLOGY_PUBLICATION/EN_TERMINOLOGY_PUBLICATION.pdf
12. Koskinen K. Institutional Illusions: Translating in the EU Commission. Translator. 2000. Вип. 6. Ч. 1. P. 49–65.
13. Modiano, Marko. English in a post-Brexit European World Englishes. 2017. Vol. 36. Issue 3. P. 313–327.
14. Multilingual thesaurus AGROVOC. URL: <http://artemide.art.uniroma2.it:8081/agrovoc/agrovoc/en/>
15. Online terminology bank for languages of new EU member countries EuroTermBank. URL: <http://www.eurotermbank.com/default.aspx>
16. Schäner C. Strategies of Translating Political Texts. Text typology and translation. Philadelphia: John Benjamins, 1997. P. 119–143.
17. Sosoni V. A Hybrid Translation Theory for EU Texts. Vertimo Studijos. 2012. Вип. 5. P. 76–89.
18. Stolze R. The Legal Translator's Approach to Texts. Humanities. 2013. Vol. 2. P. 56–71.
19. The Terminology Coordination Unit TermCoord. URL: <http://termcoord.eu/>
20. Układ o stowarzyszeniu między Unią Europejską i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Ukrainą, z drugiej strony. URL: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0529\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0529(01)&from=EN)
21. Wagner E. Translating for the European Union. London and New York: Routledge, 2002. 162 p.
22. Великий польсько-український, українсько-польський словник. Термінології сучасного бізнесу. Тернопіль: Богдан, 2010. 1800 с.
23. Карабан В. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2004. 574 с.
24. Касяненко Д. Правовий євролект та його переклад. Мовні і концептуальні картини світу. 2014. Вип. 46. Ч. 2. С. 97–104.
25. Пошукова система перекладів в контексті ReversoContext. URL: <http://context.reverso.net>

26. Російсько-український словник військової термінології / уклад. : С. Якубський та О. Якубський. К: Державне видавництво України, 1928. 216 с.
27. Саєнко С. Письмовий переклад поправок офіційних робочих документів Ради Європи: примара буквалізму. Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. 2013. Вип. 24. С. 354–364.
28. Словарь АБВУД Lingvo-Online. URL: <http://www.lingvo.ua/ru>
29. Словник української мови: в 11 томах. URL: <http://sum.in.ua/>
30. Соглашение об ассоциации между Украиной, с одной стороны, и Европейским Союзом, Европейским Сообществом по атомной энергии и их государствами-членами, с другой стороны. URL: <https://euroa.com/association/>
31. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/984_011
32. Чердниченко О. Євролект і проблеми його перекладу. Мовні і концептуальні картини світу. 2012. Вип. 41. Ч. 2. С. 400–405.

Чеботарёва А. А. Некоторые проблемы перевода Соглашения об ассоциации между Украиной и Европейским Союзом

Аннотация. Статья посвящена исследованию языка законодательства Европейского Союза – англоязычного правового евролекта и проблемам его перевода. В работе предлагается теоретический обзор современных исследований концепта «правовой евролект» как отечественных,

так и зарубежных ученых, определяется роль английского языка в целом, и языка нормативно-правовой базы Европейского Союза в частности, а также особенности ее перевода. Тем не менее, особое внимание в этой студии приковано к эмпирическим данным, полученным в результате проведения сравнительного анализа англоязычного и украиноязычного транслата Соглашения об ассоциации между Украиной и Европейским Союзом.

Ключевые слова: перевод, правовой евролект, термин, ЕС, терминосочетание, Соглашение об ассоциации.

Chebotaryova A. Towards Some Intricacies of Translating the EU-Ukraine Association Agreement

Summary. The article analyses the language of EU legislation – an English legal eurolect and problems of its translation. The paper offers a theoretical review of the current works concerning a definition of the legal eurolect of both domestic and foreign scientists, as well as determines the role of the English language in general, and the language of *acquis communautaire* in particular, alongside the peculiarities of its translation. However, a special attention in this studium is given to the empirical data obtained from a comparative analysis of the English and Ukrainian versions of the EU-Ukraine Association Agreement.

Key words: translation, EU legal eurolect, EU terms, EU, Ukraine, EU term combination, Association Agreement.